

Jäätmete taaskasutamise- ja kõrvaldamistoimingute selgitused

Toimingukood	Selgitus
R1 – jäätmete kasutamine peamiselt kütusena või energiaallikana muul viisil (arvestades energiatõhusust)	Jäätmete põletamine koos energia kasutuselevõtmisega kui põletamisel kasutusse võetav energiakogus on suhteliselt küllalt suur, et ületada määrukses toodud energiatõhususe näitajat. R1 alla ei kuulu põllumajandustootmisest või metsandusest pärit biomassi põletamine (ei kuulu jäätmeseaduse reguleerimisalasse, § 1 lg 1 ¹ p 5).
R2 – lahustite taasväärtustamine või regenereerimine	Lahustite töötlemisel R2 on põhisaaduseks esialgne lahusti , lisaks sekundaarsete jäätmetena mingid setted, mehhaanilised lisandid, eraldatud vesi jms.
R3o – bioloogiline ringlussevõtt	Biolagunevate jäätmete aeroobne töötlemine (kompostimine), saaduseks tootena kompost või anaeroobne töötlemine (kääritamine), tulemuseks biogaas ja kääritussete (tootena). Kompostimine ning kääritamine peavad toimuma ja toote omadused olema vastavuses keskkonnaministri 08.04.2013 määrusega nr 7 „ Biolagunevatest jäätmetest komposti tootmise nõuded “ või keskkonnaministri 10.05.2016 määrusega nr 12 „ Nõuded biolagunevatest jäätmetest biogaasi tootmisel tekkiva kääritusjäägi kohta “.
R3m – mehaaniline ringlussevõtt ehk jäätmematerjali taaskasutamine selle keemilist struktuuri muutmata kas esialgsel või mõnel muul otstarbel	Tavaliselt kõige laiem taaskasutustoiming, kus kasutatakse ära jäätmete materjal uue toote tootmisel. Nt autorehvidest kummipurust uute kummitoodete valmistamine. R3m alla ei kuulu aga rehvide tükeldamine, mis on kummimaterjali lõplikuks taaskasutamiseks ettevalmistav ja seda hõlbustav tegevus, mille tulemusena jäätmete liik põhimõtteliselt ei muutu.
R3c – keemiline ringlussevõtt ehk jäätmematerjali lagundamine algkomponentideks ning nendest esialgsel analoogse materjali valmistamine	Suhteliselt harva esinev toiming, näiteks autorehvide polümeerse materjali lagundamine algkomponentideks (monomeerideks) ning nendest uue kummi valmistamine.
R3f – ringlussevõtt toormevaruna ehk jäätmematerjali lagundamine, sealhulgas gaasistamise ja pürolüüsi teel mis tahes keemilisteks ühenditeks, mis võetakse järgnevalt ringlusse kemikaalidena uue toote koostises	Samuti mitte eriti tihti esinev toiming, näiteks autorehvide lagundamine pürolüüsi teel mis tahes keemilisteks ühenditeks, mis järgnevalt võetakse kasutusse kütteõlina või keemiatööstuse toormena (tootena).

<p>R3k – jäätmeteks muutunud, peamiselt orgaanilisest materjalist koosnevate toodete või nende komponentide korduskasutuseks ettevalmistamine</p>	<p>Jäätmeseaduse §15 lg 3 alusel kontrolliv, puhastav või parandav taaskasutamismoodus, millega jäätmeteks muutunud tooteid või nende komponente valmistatakse ette selliselt, et neid oleks võimalik korduskasutada ilma mis tahes muu eeltötluseta nende esialgsel otstarbel.</p> <p>Nt autorehvide protekteerimine käib selle toiminguga alla.</p>
<p>R4 – metallide või metalliühendite ringlussevõtt või taasväärtustamine</p>	<p>Peamiselt metallide ringlussevõtt nende ümbersulatamise teel ja seejärel sulamitest uute toodete või tootekvaliteediga metalltoorikute (kangide jne) valmistamine. Samuti ka metallijäätmete sortimine, puhastamine ning ettevalmistamine järgneva ringlussevõtuks juhul kui saadud materjal rahuldab EL Nõukogu kinnitatud jäätmete lakkamise kriteeriume https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2011:094:0002:0011:EN:PDF.</p>
<p>R5m – mehaaniline ringlussevõtt, sealhulgas anorgaaniliste ehitusmaterjalide ringlussevõtt ja pinnase puhastamine, mille tulemuseks on pinnase taaskasutamine</p>	<p>Suhteliselt laialt rakendatav taaskasutustoiming. Koodiga märgitakse peamiselt ringlussevõtu toiminguid, näiteks kui ehitusjäätmetest valmistatakse tehnilistele nõuetele või standarditele vastavat, tootena käsitletavat ehitusmaterjali.</p> <p>Pinnase puhastamisel tuleks seda koodi kasutada vaid siis kui tegemist on puht mehhaanilise puhastamisega – mingite võõraste väljanõppimise või söelumisega.</p>
<p>R5o – pinnase puhastamine, mille tulemuseks on pinnase taaskasutamine, sh töötlemine bioloogiliste, termiliste, füüsikaliseemiliste jm meetoditega</p>	<p>Seni laiemalt levinud pinnase puhastamine bioloogiliste meetoditega kui tulemuseks on keskkonnaministri 11.08.2010 määrusega nr 38 „Ohtlike ainete sisalduse piirväärtused pinnases“ sätestatud pinnasenormidele vastav pinnas. Seda tuleks selgelt eristada R3o-ga tähistatud kompostimisest, mille puhul on saaduseks orgaanilise väetisena või mullaparandusainena kasutatav materjal e kompost.</p>
<p>R5c – keemiline ringlussevõtt</p>	<p>Suhteliselt harva esinev taaskasutustoiming, põhimõtteliselt analoogne toiminguga R3c nt mingi jäätmeteks muutunud anorgaanilise soolalahuse elektrolüüs ja selliselt eraldatud algkomponentidest puhta soola uuesti valmistamine.</p>
<p>R5f – ringlussevõtt toormevaruna</p>	<p>Põhimõtteliselt analoogne toiminguga R3f. Näiteks lubja CaCO₃ termiline lagundamine ning tekkinud CaO kasutamine mingiks lubjale omaseks otstarbeks. Ei ole seotud lattu kuhjatud jäätmetoorme (nt põlevkivi aheraine vms) mehhaanilise ringlussevõttuga R5m</p>
<p>R5k – jäätmeteks muutunud, peamiselt anorgaanilisest materjalist koosnevate toodete</p>	<p>Jäätmeseaduse §15 lg 3 alusel kontrolliv, puhastav või parandav taaskasutamismoodus, nt romusõiduki osade või elektroonikaromu osade ja komponentide ettevalmistamine</p>

või nende komponentide korduskasutuseks ettevalmistamine	müügiks, st korduskasutamiseks nende osade esialgsel otstarbel.
R5t – jäätmete taaskasutamine tagasitäitena, mille korral sobivaid jäätmeid kasutatakse maa-alade täitmiseks, taastamiseks või kaevandatud maa-ala korrastamiseks	Jäätmeseaduses ja jäätmete raamdirektiivis 2006/98/EÜ nimetatud ka kaeveõõnte täitmiseks või sageli ka pinnasetäiteks. Jäätmeseaduse § 22 ¹ (jäätmehierarhia) alusel ei ole tagasitäide ringlussevõtt, vaid madalamal hierarhilisel tasemel olev nn muu taaskasutamine. Seetõttu tuleb seda taaskasutustoimingut selgelt eristada mehhaanilisest ringlussevõtust R5m, nt mineraalsete jäätmematerjalide kasutamisest teedehhitusel, või pinnastöötusest R10, millel on põllumajanduslikud või ökoloogilised eesmärgid.
R6 – hapete või aluste regenerereerimine	Toimingu tulemusena saadakse läbitöötanud hapetest või alustest esialgsed ained või materjalid tagasi. See toiming ei tohiks hõlmata hapetest ja alustest keemiliste reaktsioonide teel mingite muude toodete saamist.
R7 – reostustõrjeks kasutatud ainete taaskasutamine	Reostustõrjeks kasutatud ainete all võib käsitleda ammendunud adsorbente või absorbente, filtrimaterjale, aktiivsütt, saepuru jne. Kuna tegemist on taaskasutamisega, siis peaks siia alla kuuluma eelnimetatud materjalide ringlussevõtt, põletamine vms, st muude R-toimingute tegemine käesolevast nimistust. See toiming on seega materjalipõhine, st seotud kindlat tüüpi materjaliga, ning ei ole tegevuse enda suhtes spetsiifiline. Selgem on selle toimingu asemel näidata konkreetseid taaskasutustoiminguid nagu R1 (saastunud saepuru põletamine), R5k (aktiivsöe regenerereerimine järgnevak korduskasutuseks) jne.
R8 – katalüsaatorikomponentide taaskasutamine	Siin on sama põhimõte, mis R7 puhul – st see toimingukood on antud taaskasutatava aine või materjali, mitte toimingu enda olemuse alusel. Eestis levinud ei ole.
R9 – vanaõli taasrafineerimine või korduskasutamiseks ettevalmistamine mõnel muul viisil	Selle toimingu puhul tuleb lähtuda jäätmeseaduse §-s 65 ¹ antud vanaõli definitsioonist. See ei hõlma kütusejäätmeid, mahutite jääke, pilsivett jne. R9 koodi tuleb kasutada vaid juhul kui töötlemise tulemusena tekkinud saadust kasutatakse selle esialgsel otstarbel – määrdeõlina, baasõlina jms. Kindlasti ei kuulu siia alla kütusesegude valmistamine või kütusekomponentide tootmine.
R10 – pinnastöötus põllumajanduses kasutamise eesmärgil või keskkonna ökoloogilise seisundi parandamiseks	Toimingukoodi R10 tuleb kasutada ainult siis kui selle eesmärgid on põllumajanduslikud (nt mullaviljakuse parandamine tuhkade, lubijäätmete, reoveesette lisamise teel) või nt liigilise mitmekesisuse suurendamine mingis piirkonnas või keskkonaelemendis (happeliste järvede lupjamine). Siia alla ei kuulu tagasitäitena mehhaaniline aukude täitmine või pinnasevormide kujundamine (R5t).
R 11 – koodinumbriga R1– R10 märgitud mis tahes toimingu	See taaskasutamistoiming on analoogselt R7 ja R8-ga materjalipõhine. Käitlustoimingu määramisel on oluline siin jäätmete olemus, mitte tegelik toiming ise, mis võib olla

tagajärjel tekkinud jäätmete kasutamine	põletamine, kompostimine jne. Taaskasutatakse muude taaskasutamisprotsesside juures tekkinud jäätmeid nt jäätmepõletustuhka, kompostimisel kompostist väljasõelatud fraktsiooni, vanametalli sulatamisel tekkinud räbu jne. Praktilist kasutamist pole leidnud ning seda koodi peaks võimalusel asendada muude, spetsiifilisemate taaskasutuskoodidega R1-R10 seast.
R12v – jäätmete vahetamine	Praktiliselt mittevajalik toimingukood.
R12p – jäätmete taaskasutamisele eelnev füüsikalise-keemiline töötlemine (kuivatamine, aurutamine, konditsioneerimine jms)	Sisuliselt jäätmete ettevalmistav tegevus juhul kui töötlemissaadused järgnevalt taaskasutatakse. Selle koodiga tuleb tähistada näiteks õliseguse vee puhastamine flotatsioonimeetodil kui põhisaaduseks on õlifraktsioon, mis järgnevalt taaskasutatakse (nt põletatakse). Varem oli raskusi sellise tegevuse tähistamisega. Toimingu tulemusena tekivad sekundaarsed jäätmed. Analoogne toiming kõrvaldamistoiminguga D9.
R12o – jäätmete taaskasutamisele eelnev bioloogiline töötlus	Saastunud jäätmete bioloogiline töötlus, juhul kui selle tulemusena ei toodeta nõuetele vastavat komposti, reoveesetet või muudele nõuetele vastavat toodet. Analoogne toiming kõrvaldamistoiminguga D8.
R12x – taaskasutamisele eelnev jäätmesegude koostamine või jäätmete segamine	Jäätmesegude koostamine juhul kui töötlemissaadused (sekundaarsed jäätmed) järgnevalt mingi muu toimingu abil taaskasutatakse. Sii kuulub nt jäätmekütuse segude valmistamine eri jäätmeliikidest. Toimingu tulemusena tekivad sekundaarsed jäätmed jäätmenimistu jaotisest 19. Analoogne toiming kõrvaldamistoiminguga D13x.
R12y – jäätmete taaskasutamisele eelnev ümberpakkimine	Jäätmete ümberpakkimine enne järgnevaid taaskasutustoiminguid. See hõlmab pakendamist, kiletamist, konteinerist konteinerisse ümberpaigutamist, pallimist jmt. Ümberpakitavad jäätmekogused ja -liigid ei muutu, küll aga võib seejuures jäätmetena tekkida pakend. Analoogne toiming kõrvaldamistoiminguga D14.
R12s – jäätmete taaskasutamisele eelnev sortimine või teatud komponentide eraldamine, millega võib kaasneda mehhaaniline töötlemine (purustamine, tükeldamine, demonteerimine, kokkupressimine, granuleerimine jms), juhul kui selle tulemusel tekivad uued jäätmeliigid ning jäätmete olemus või koostis muutub	Jäätmete sortimise tulemusena võivad tekkida uued sekundaarsete jäätmete liigid peamiselt jäätmenimistu jaotisest 19, mis järgnevalt taaskasutatakse. Nt. Rehvide purustamine viisil, kus eraldatakse tekstiil, metall, kumm või raudbetooni purustamine, kus eraldatakse betoon ning raud.
R13 – jäätmete ladustamine mis tahes koodinumbriga R1–R12 märgitud toiminguks, välja arvatud jäätmete ajutine	Jäätmearuandes see toiming taaskasutamise all ei peaks kajastuma, sest vaheladustatud kogused peegelduvad vaid jäätmekogustes aasta algul ja lõpus.

kogumiseelne hoidmine jätmete tekkekohas	
D1 – maapealne või maa-alune ladestamine (näiteks prügilatesse)	Jätmete ladestamine toimingukoodiga D1 saab toimuda ainult prügilatesse, mis ei vasta tarindprügila mõistele, st omaaegsetesse tööstusjätmete prügilatesse. Uued olmejätmete prügilad on väljaehitatud kui tarindprügilad (D5).
D2 – pinnastöötlus (näiteks vedelate või püdelate heitmete biolagundamine pinnases)	Saasteainerikaste jätmete (õlissete, muude orgaaniliste setete, sealäga jms) töötlemine koos pinnasega (enamasti <i>in situ</i> maasekundmine) saasteainete biolagundamise otstarbel, kusjuures eesmärgiks ei ole sealjuures pinnase kvaliteedi tõstmise (siis oleks R10) või komposti valmistamine (siis oleks R3o), vaid pelgalt saastest vabanemine (nt õli lagundamine).
D3 – süvainjektsioon maapõue (näiteks vedelate heidete pumpamine puuraukudesse, mahajäetud soolakaevandustesse või looduslikesse tühemikesse)	Eestis ei esine, ka keskkonnaseadused seda ei võimalda.
D4 – vedelate või püdelate jätmete paigutamine maapealsetesse kaevanditesse, basseinidesse, paistiikidesse jne	Vedelate jätmete ladestamine prügilatesse on põhimõtteliselt keelatud. Toiming tuleb kõne alla vaid kaevandamisjätmete hoidlate puhul.
D5 – paigutamine tarindprügilatesse (näiteks jätmete paigutamine üksteisest ning keskkonnast isoleeritud, pealt kaetud ja vooderdatud pesadesse)	Tarindprügila definitsioonile vastavad Vaivara ohtlike jätmete prügila, samuti kõik uuemad prügilamääruse nõuetele vastavad prügilad. Ladestamist nendesse tuleks näidata koodiga D5.
D6 – heitmine veekogudesse, välja arvatud merre või ookeani	Jäätmeseaduse alusel ei ole aktsepteeritav tegevus. Jätmeid võib vette heita vaid veeseaduse §-s 180 sätestatud tingimustel.
D7 – heitmine merre või ookeani, sealhulgas ladestamine merepõhja	Üldjuhul keelatud rahvusvaheliste konventsioonidega. Erijuhtudel (süvenduspinnas vms) peaks seda reguleerima veeseaduse § 180.
D8 – bioloogiline töötlemine, mida ei ole käsitletud mujal selles nimistus ning mille lõppsaaduseks on ühendid või segud, mis kõrvaldatakse koodinumbriga D1–D12 märgitud mis tahes toiminguga	Saastunud jätmete bioloogiline töötlemine, juhul kui ei saavutata saastetaseme väärtusi, mis lubaksid jätmeid (nt setteid, saastunud pinnast) keskkonda jätta või viia, vaid need tuleb siiski kõrvaldada muude D-toimingute abil – (tava)prügilasse ladestada (D1), põletada (D10) vms. Siia hulka käiks ka jätmete MBT, kus enamasti olmejätmete orgaanilise fraktsiooni aeroobse töötlemise ja teatud fraktsioonide väljanõppimise abil saavutatakse jätmete stabiliseerimine ja biolagundatava osa alandamine tasemeni, mis lubab jätmeid prügilasse ladestada väljaspool biolagundatavatele jätmetele ettenähtud määrasid. D8 on kõrvaldamist ettevalmistav toiming, mille tulemusena tekib üldjuhul mingi muu sekundaarsete jätmete liik, mis n-ö lõplikult kõrvaldatakse.

<p>D9 – füüsikalise-keemiline töötlemine (näiteks aurutamine, kuivatamine, kaltsineerimine), mida mujal selles nimistus ei ole käsitletud ning mille lõppsaaduseks on ühendid või segud, mis kõrvaldatakse koodinumbriga D1–D12 märgitud mis tahes toiminguga</p>	<p>See on põhimõtteliselt analoogne tegevus eelmisele, sisuliselt ettevalmistav tegevus, kus jäätmed muudetakse käepärasemaks järgnevate kõrvaldamistoimingute tarvis. Nt aurutatakse vesi välja, kui suure veesisalduse tõttu pole võimalik prügilasse panna või põletada, või eraldatakse setitamise teel tahke sete. Siia kuulub ka neutraliseerimine, tahkestamine vms. Järgnema peab kindlasti aga jäätmete või vähemalt selle põhiosa kõrvaldamine, mitte taaskasutamine (sel juhul läheks toiming R12p alla). Toimingu D9 tulemusena võivad tekkida sekundaarsed jäätmed, kuid teatud juhtudel võib väheneda vaid jäätmete veesisaldus ja seega kogus (kuivatamine, aurutamine).</p>
<p>D10 – põletamine maismaal (arvestades energiatõhusust)</p>	<p>Jäätmete põletamine ilma tekkinud energiat ära kasutamata või energia osalise kasutusega kui energiatõhusus jääb allapoole määrusega antud näitajat.</p>
<p>D11 – põletamine merel (juhul kui Euroopa Liidu õigusaktid ja riikidevahelised lepingud seda lubavad)</p>	<p>Üldjuhul on jäätmete põletamine merel nende kõrvaldamise eesmärgil keelatud, välja arvatud erijuhtudel nagu naftaplatvormidel, millist võimalust on mainitud tööstusheite seaduse jäätmete põletamist käsitlevas jaos.</p>
<p>D12 – püsiladustamine (näiteks konteinerites jäätmete paigutamine kaevandustesse)</p>	<p>Eestis hetkel seda võimalust pole. Tuleks kõne alla vaid nt graniidi süvakaevandamise korral jäätmete konteinerites paigutamine tekkinud tühikutesse, eeldusel, et tühikud on hermeetilised põhjavee ja muude mõjutuste suhtes.</p>
<p>D13x – jäätmete kõrvaldamisele eelnev jäätmesegude koostamine või jäätmete segamine</p>	<p>Toiming on kasutatav juhul, kui eri liiki jäätmel on vaja kõrvaldamisele (ladestamisele, põletamisele D10) suunata kindlas vahekorras, et tagada mingid kindlad omadused.</p>
<p>D13s – jäätmete kõrvaldamisele eelnev sortimine või teatud komponentide eraldamine, millega võib kaasneda mehhaaniline töötlemine (purustamine, tükeldamine, demonteerimine, kokkupressimine, granuleerimine jms), juhul kui selle tegevuse tulemusel tekivad uued jäätmeliigid ning jäätmete olemus või koostis muutub</p>	<p>Analoogne taaskasutamistoiminguga R12s, kuid antud juhul enamuse jäätmetest (üle 50%) läheb järgnevalt kõrvaldamisele. Väljasorditud taaskasutatavate fraktsioonide kogus jääb seega suhteliselt väikeseks.</p>
<p>D14 – jäätmete ümberpakkimine enne koodinumbriga D1–D13 märgitud mis tahes toimingut</p>	<p>Jäätmete ümberpakkimine ei muuda jäätmete liiki ega kogust. Tekkida võib saastunud pakendijäätmel.</p>
<p>D15 – ladustamine koodinumbriga D1–D14 märgitud mis tahes toimingu eesmärgil, välja arvatud ajutine kogumiseelne hoidmine jäätmete tekkekohas.</p>	<p>Jäätmete ladustamine enne "lõplikku" kõrvaldamist (kestvusega kuni 1 aasta). Aruannetes kajastub aasta algkoguse ja lõppkoguse vahena, mitte kõrvaldamistoiminguna.</p>